

Àmbit social i criminològic

Ajuts a la investigació 2012

Factors de risc de conducta violenta intrainstitucional en interns penitenciaris

Autors

Karin Arbach Lucioni

Marian Martínez García

Any 2013

Factors de risc de conducta violenta intrainstitucional en interns penitenciaris

Karin Arbach Lucioni
Marian Martínez García

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

Sumari

1. Introducció	1
2. Objectius de recerca	3
3. Marc teòric	4
4. Metodologia	12
4.1. Subjectes	12
4.2. Disseny	12
4.3. Anàlisi de dades.....	14
5. Resultats	15
5.1. Descripció de la mostra	15
5.2. Variable de resultat.....	16
5.3. Anàlisis predictives	19
5.3.1. Associacions bivariades entre factors de risc i infraccions	19
5.3.2. Associacions multivariades entre els factors de risc i les variables resultat.....	21
6. Conclusions i discussió	28
7. Referències	35

1. Introducció

La conducta conflictiva per part dels interns dins els Centres Penitenciaris pot suposar molts problemes, tant als altres interns com al personal que hi treballa. Identificar aquells interns que representen un major risc de violència dins de la institució així com quantificar la probabilitat d'ocurrència de conductes agressives són qüestions rellevants a tenir en consideració pels agents encarregats de la gestió penitenciària que han de prendre decisions i adoptar mesures diverses en relació amb els delinqüents (Sorensen i Cunningham, 2007).

Conèixer la taxa de prevalença i els factors de risc associats a la violència intrapenitenciària és fonamental a l'hora de dissenyar polítiques preventives orientades a minimitzar les conseqüències humanes i econòmiques de la conducta violenta dins de la institució.

L'art. 99 del Reglament Penitenciari estableix una completa separació dels interns, tenint en compte el sexe, emotivitat, edat, antecedents, estat físic i mental, i exigències del tractament. La proposta d'assignació a un determinat grau de classificació interior, i a una unitat concreta d'un Centre Penitenciari determinat, la realitza l'Equip Multidisciplinar que ha entrevistat l'intern. Finalment la decisió s'acorda en Junta de Tractament. Així doncs, els òrgans tècnics de l'Administració assignen un règim de vida als penats fonamentat en l'estudi multidisciplinari del tipus criminològic, fent un judici diagnòstic de capacitat criminal i d'adaptabilitat social.

Durant les darreres tres dècades, s'ha realitzat una gran quantitat d'estudis sobre factors de predicció del comportament violent de reclusos en institucions penitenciàries i de la reincidència delictiva. Aquestes investigacions, que provenen majoritàriament de països anglosaxons, han arribat a un acord relatiu sobre els factors de risc més potents a l'hora de predir aquestes conductes. Alguns d'ells són l'edat actual de l'individu, el gènere, la història de violència, la història de trastorn mental, les amistats antisocials, la baixa resposta als

programes de rehabilitació, o recents accions disciplinàries (Cunningham, Sorensen, Vigen i Woods, 2011). Allò més interessant aportat per les diferents investigacions és el fet que existeixen tota una sèrie de factors que habitualment es fan servir per a la classificació dels interns però que no presenten cap capacitat predictiva (Sorensen i Cunningham, 2010b). Alguns d'aquests factors poden ser el tipus de delictes base, la durada de la condemna o la història de trencaments de condemna. Això no vol dir que no s'han de tenir en consideració aquests factors en la gestió dels casos, però, en molts sentits, aquests factors són un reflex de les polítiques penitenciàries portades a terme i que sovint són molt conservadores en l'assumpció d'errors.

Les autores d'aquesta investigació no han trobat publicats estudis a Espanya, i en concret a Catalunya, que abordin aquest tema des de la perspectiva preventiva basada en l'avaluació del risc, malgrat que és el país europeu amb la taxa més elevada d'interns per milió d'habitants, per davant del Regne Unit (Aebi, Delgrande i Marguet, 2009). Així doncs, la finalitat d'aquest estudi és contribuir a l'avaluació i quantificació dels factors de risc que recerques prèvies realitzades en altres àrees geogràfiques han vinculat a la presència de conducta violenta intrainstitucional.

Els Serveis Penitenciaris catalans compten amb un sistema d'avaluació de riscos múltiples (*RisCanvi*) pioner a tot l'Estat espanyol (Andres-Pueyo, Arbach i Redondo, 2010). El present estudi analitza la capacitat predictiva de la seva versió *Screening* en la detecció del risc d'incidents violents i potencialment violents dins de la presó.

Es considera que la rellevància d'aquest estudi es troba no només en la descripció d'una realitat poc estudiada en el context espanyol, en general, i català, en particular, sinó en les aportacions noves que poden sorgir a partir del coneixement dels factors de risc, tant estàtics com dinàmics, que augmenten la probabilitat d'ocurrència d'aquesta conducta indesitjada i desfavorable en el context penitenciari.

2. Objectius de recerca

Aquest estudi parteix de la idea que és fonamental avaluar el risc de violència que presenten els interns penitenciaris per a prendre decisions relacionades amb aspectes diversos de la seva vida dins l'establiment penitenciar, com per exemple la seva ubicació, el nivell de seguretat, el nivell i intensitat de les intervencions, etc.

En conseqüència, l'objectiu principal d'aquest estudi és conèixer quins factors individuals tradicionalment associats amb el comportament dins de la presó són els més eficaços a l'hora de predir els comportaments violents que es porten a terme pels interns i internes dins del sistema penitenciar català.

Com a objectiu addicional, aquest estudi pretén conèixer si el delictes base, és a dir, el delictes principal pel qual la persona es troba complint condemna, és un factor que influeix en el risc per a comportar-se de manera violenta dins de la presó. Segons els resultats obtinguts en estudis previs, és d'esperar que els delictes violents (contra les persones) no tinguin una relació directa amb la conducta violenta dins del centre penitenciar.

Per últim, aquest estudi té com a objectiu proporcionar informació detallada sobre la taxa base d'aquestes conductes i analitzar els seus factors de risc mitjançant un disseny prospectiu real amb una definició operacional de la conducta violenta que sigui comparable amb la bibliografia científica internacional sobre aquesta temàtica. El que s'espera és que les taxes base detectades no variïn significativament respecte les reportades en estudis previs i que la comparació de resultats proporcioni una idea més clara i global de la magnitud i les característiques d'aquesta problemàtica a les presons catalanes.

3. Marc teòric

La inadaptació conductual dins de l'àmbit penitenciari és un dels criteris en què se centra una eina recentment desenvolupada a les presons catalanes per a la valoració del risc de conducta violenta. Catalunya té una població penitenciària de 137 interns per cada 100.000 habitants, aquesta xifra sobrepasa bastant la taxa mitjana europea (109 interns per 100.000 habitants) (Aebi i Delgrande, 2008). Com ja s'ha esmentat anteriorment, el coneixement de la taxa de prevalença i dels factors de risc associats a la violència intrapenitenciària són temes clau per al disseny de polítiques de prevenció destinades a minimitzar les conseqüències negatives de la conducta violenta, tant a nivell humà com econòmic. Aquests factors de risc tenen una aplicació pràctica immediata en el moment d'ingrés a presó, i faciliten l'assignació i la classificació interior en els centres penitenciaris (Cunningham i Sorensen, 2007). Interns que mostren signes de conducta violenta intrainstitucional sovint són assignats a nivells més elevats de custòdia o seguretat, on les oportunitats per a cometre actes violents són molt més baixes. Malgrat això, Byrne i Hummer (2007b) consideren que els esforços per a reduir la violència situant als interns de *risc alt* en els nivells de control institucional més alts han estat relativament infructuosos.

La taxa base de violència intrapenitenciària varia a través dels estudis en funció de: les diferències d'allò que es mesura, el context penitenciari, o el període de temps considerat en cada estudi. No obstant això, és àmpliament acceptat que la freqüència de mala conducta institucional està inversament relacionada amb la seva gravetat (Cunningham i Sorensen, 2006). En el cas de lesions molt greus, la taxa és habitualment tan baixa que és molt difícil establir qualsevol esquema de predicció (Cunningham, Sorensen i Reidy, 2005; Kuanliang, Sorensen i Cunningham, 2008). En un estudi realitzat a Florida per Sorensen i Cunningham (2010a) la taxa d'agressions amb resultat de lesions, tant cap a interns com a professionals, en què es requereix més d'una primera cura, va ser de 2,9 per 1000 interns i 0,8 per 1000 interns respectivament. Edens, Poythress, Lilienfeld i Patrick (2008) van trobar que el 25% dels delinqüents

empresonats al Departament Correccional de Florida van protagonitzar desafiaments agressius, i un 11% van ser físicament agressius. Un treball previ, també dirigit per J. Edens, que incloïa tres estudis realitzats a l'àmbit penitenciari va trobar una taxa base de violència intrapenitenciària del 22% (Edens, Buffington-Vollum, Keilen, Roskamp i Anthony, 2005). A Catalunya, en el context de l'estudi aquí presentat, les taxes en el 2010 per a greus lesions (aquelles que requereixen hospitalització) entre interns o contra professionals van ser de 0,04 i 0,01 respectivament, tot i que les lesions lleus (no requereixen més d'una primera cura dins la presó) van ser més freqüents amb taxes de 8,73 per 1.000 (violència entre interns) i 0,59 per 1.000 interns (violència contra professionals) (Departament de Justícia de Catalunya, 2010).

Les tres principals explicacions teòriques sobre la inadaptació penitenciària són la deprivació, la importació i els models situacionals (Camp, Gaes, Langan i Saylor, 2003; per a una revisió mireu Drury i DeLisi, 2010; Jiang i Fisher-Giorlando, 2002; Morris, Longmire, Buffington-Vollum i Vollum, 2010). La teoria de la importació suggereix que en alguns casos, les característiques personals dels interns, incloent aquelles que es desenvolupen abans d'entrar a presó, són les que impulsen el seu comportament institucional (Irwin i Cressey, 1962). Per contra, la teoria de la deprivació postula que és l'estructura de vida dins la presó la que pot promoure que els interns s'oposin frontalment contra l'administració penitenciària (Sykes, 1958). Finalment, el model situacional tracta d'explicar la mala conducta en funció de variables situacionals presents en l'entorn penitenciari i els atributs de la situació particular (vegeu Cooke, Wozniak i Johnstone, 2008). La recerca que aquí es presenta està guiada bàsicament per la teoria de la importació i les variables que s'analitzaran són principalment de caràcter individual.

Tot i que cada mesura de resultat i la mostra utilitzada ha de ser considerada en el seu context, la investigació recent ha identificat, amb diferents graus de consistència, diversos indicadors de tipus individual que estan vinculats a la mala conducta penitenciària (Cunningham, Sorensen, Vigen i Woods, 2010;

Morris et al., 2010). Entre les característiques demogràfiques, l'edat és potser la característica individual que ha obtingut uns resultats més potents i més coherents en relació amb la inadaptació conductual intrainstitucional (Bench i Allen, 2003; Cooper i Werner, 1990; Flanagan, 1980); a la majoria dels estudis, l'edat mostra una forta relació inversa amb la mala conducta o amb la presència d'infraccions intrapenitenciàries (Cunningham i Sorensen, 2006; Cunningham et al., 2005; Cunningham et al., 2011; Kuanliang et al., 2008; Morris et al., 2010; Sorensen i Cunningham, 2010a). Basant-se en els resultats obtinguts amb una mostra de delinqüents juvenils que complien condemna en una presó d'adults, Kuanling et al. (2008) van trobar un descens en la corba d'edat-mala conducta similar a la corba general edat-delinquència que es troba en la vida en llibertat.

L'edat també sembla ser una variable medidora entre la durada de la pena i la inadaptació conductual. Per exemple, Flanagan (1980) va trobar que la taxa de problemes intrainstitucionals era inferior entre aquells interns de més edat que complien condemnes de llarga durada que entre aquells que complien penes més curtes. No obstant això, la gravetat de les faltes en el grup de llargues condemnes podia ser major. En una mostra de 24.500 interns del Departament Correccional de Florida, Cunningham i Sorensen (2007) van evidenciar que aquells interns que complien condemnes llargues tenien menors taxes d'infraccions disciplinàries i de conductes violentes a presó. Estudis previs realitzats amb mostres de reclusos sentenciats a cadena perpètua sense possibilitat de llibertat condicional (Cunningham i Sorensen, 2006), i condemnats a penes capitals a Texas (Morris et al., 2010) van produir resultats similars. La millora en la conducta durant el decurs de l'estada a presó pot ser atribuïble a diferents combinacions dels efectes de maduració i adaptació a l'entorn de la presó (Toch i Kupers, 2007).

Una altra característica demogràfica estudiada amb freqüència és el gènere, tot i que les dades obtingudes són menys consistents que en el cas de l'edat. Algunes recerques indiquen que la taxa d'inadaptació conductual és menor en

dones que en homes, especialment per aquelles formes més greus d'inadaptació (veure Cunningham et al., 2011; Drury i DeLisi, 2010; Harer i Langan, 2001; Sorensen i Cunningham, 2007; Sorensen i Cunningham, 2010a), però altres estudis no han trobat diferències entre sexes respecte la probabilitat de conducta problemàtica intrapenitenciària (Camp et al., 2003). Malgrat això, les variables que influeixen en la mala conducta institucional romanen de manera relativament consistent tant per a homes com per a dones (Drury i DeLisi, 2010; Harer i Langan, 2001).

De la mateixa manera, s'han trobat resultats mixts per a diverses variables penitenciàries i criminals que habitualment s'estudien en relació amb la mala conducta intrainstitucional. Els investigadors han mostrat un gran interès en determinar si el fet de ser condemnat per un delicte violent fa que la gent sigui més procliu a mostrar conducta violenta dins la presó. Les evidències trobades a aquest respecte però, no són conclusives (Cunningham et al., 2011). Alguns estudis han informat de l'existència d'una relació positiva entre complir condemna per delicte violent i agressió dins un centre penitenciari (Steiner, 2009). En molts altres, però, el delicte pel qual s'és condemnat no va ser significatiu en relació a la probabilitat de presentar conducta violenta dins de presó (veure Cunningham i Sorensen, 2006; Cunningham et al., 2011; Sorensen i Cunningham, 2010a). Encara més sorprenent és l'associació trobada entre el compliment de condemna per un delicte violent i la baixa taxa d'infraccions violentes intrainstitucionals (Cunningham i Sorensen, 2007; Cunningham et al., 2005; Edens et al., 2005). D'altra banda, estudis previs han informat que els delinqüents contra la propietat mostren les taxes més elevades d'infraccions disciplinàries en l'àmbit penitenciari, incloent conductes violentes (per exemple Cunningham et al., 2005). Una altra qüestió que es relaciona amb el tipus de delicte pel qual es compleix condemna és el tipus de víctima; però, el mateix estudi abans esmentat no va trobar cap relació entre el tipus de víctima i la conducta violenta dins la presó (Cunningham et al., 2005).

El factor de risc criminal que ha mostrat el millor (encara que modest) poder predictiu per a la conducta inadaptada intrainstitucional és la història d'empresonaments previs (Drury i DeLisi, 2010; Sorensen i Pilgrim, 2000). L'evidència és mixta, però tendeix a suggerir una relació positiva entre major nombre d'empresonaments previs i la presència d'una gran varietat de tipus d'infraccions (veure Morris et al., 2010). Altres estudis asseveren que els delinqüents crònics amb conductes violentes passades i amb historial penitenciari previ tendeixen a violar les ordres intrapenitenciàries de manera desproporcionada (Berg i DeLisi, 2006; DeLisi i Munoz, 2003; Flanagan, 1983; Gendreau, Goggin i Law, 1997).

Una metanàlisi composta de 39 estudis realitzada per Gendreau et al. (1997) va mostrar que la història criminal, les actituds i comportaments antisocials i factors intrainstitucionals són els principals predictors de mala conducta penitenciària. En una altra metanàlisi més recent, amb 88 estudis prospectius amb delinqüents adults, una categoria agregada d'índex d'història criminal va produir la mida de l'efecte més precís (Campbell, French i Gendreau, 2009). En una mostra d'interns d'alta seguretat Cunningham et al. (2005) van trobar que si la durada de la pena es situava entre els 6 i 10 anys això s'associava a un augment del risc de conducta violenta penitenciària, mentre que una pena de semillibertat suposava un factor de reducció del risc per a aquestes conductes.

Molt més fort és el vincle entre un patró d'antecedents de conducta violenta penitenciària i la violència posterior en un entorn institucional (Cunningham i Reidy, 2002; Cunningham i Sorensen, 2007; Drury i DeLisi, 2010; Sorensen i Pilgrim, 2000). Els resultats empírics mostren que els antecedents institucionals han de ser considerats a l'hora de classificar i predir la conducta penitenciària desadaptada en el futur. D'altra banda, el registre de mala conducta és habitualment considerat com a indicador no només del desajust penitenciari sinó també del risc de reincidència (Flanagan, 1983; Perez Fernández i Redondo Illescas, 1991).

En la darrera dècada hi ha hagut un creixent interès en els factors psicològics i de personalitat com a predictors de l'ajust i la conducta intrainstitucional dels interns. Hi ha evidència que els interns que són inestables emocionalment o que reben algun tipus d'atenció en l'àmbit de la salut mental estan desproporcionadament implicats en infraccions i incidents violents dintre de la presó (Toch i Kupers, 2007). El constructe psicopatia també ha estat estudiat en detall i s'ha mesurat amb diferents instruments; els resultats globals indiquen que la dimensió de comportament antisocial explica millor la relació amb les agressions intrapenitenciàries que no pas la dimensió afectiva (Guy, Edens, Anthony i Douglas, 2005; McDermott, Edens, Quanbeck, Busse i Scott, 2008). Andrews i Bonta (1995) afirmen que les actituds que recolzen la delinqüència són un fort predictor de risc de la conducta violenta. Individus amb aquestes actituds emfatitzen la utilitat de l'activitat delictiva, racionalitzen o justifiquen les violacions de la llei, i minimitzen o neguen la seva responsabilitat tant en les seves accions com en les conseqüències de les mateixes. En el present estudi aquest factor de risc combina dues dimensions, una cognitiva (actituds) i una altra conductual (hostilitat davant els altres). Ambdós components són considerats en els esquemes tradicionals d'avaluació del risc de violència (HCR-20, LSI-R) i han demostrat estar vinculats amb la reincidència i la violència. A més, la investigació recent ha suggerit que la presència de suport social pot reduir l'hostilitat dels interns degut a la disminució dels efectes nocius de l'exposició a les tensions criminògenes dins de la presó (Hochstetler, DeLisi i Pratt, 2010).

Diferents indicadors socioeconòmics també han estat estudiats en relació amb la conducta conflictiva intrainstitucional. Per exemple, Drury i DeLisi (2010) indiquen que existeix una relació inversa entre el nivell educatiu o d'alfabetització i la conducta desadaptativa dins la presó. L'estat civil i els recursos econòmics estaven relacionats amb un factor d'estabilitat comunitària més ampli que de manera esperable pot influir en el risc de violència intrapenitenciària (Cunningham et al., 2005). La raça també pot jugar un paper en l'explicació de la inadaptació conductual, encara que la direcció de la relació

varia en funció dels estudis i, especialment, segons la composició racial de les comunitats (Berg i DeLisi, 2006; Flanagan, 1983; Morris et al., 2010; Steiner, 2009). Els resultats d'un estudi de Sorensen i Cunningham (2007) realitzat amb assassins convictes a l'estat de Texas van ser consistents amb els trobats en la metanàlisi de Gendreau et al. (1997) en la qual es conclouïa que la raça era un predictor molt modest de la violència intrapenitenciària. Als Centres Penitenciaris de Catalunya, la població estrangera representava quasi el 44% de la població penitenciària total en l'any 2010, i els resultats preliminars suggereixen que els estrangers mostren puntuacions més baixes que els nadius en una mesura agregada de risc de violència en general (Arbach Lucioni i Andrés Pueyo, 2010).

Tot i que la identificació de factors individuals de risc té un paper important en la determinació de la programació i els recursos de seguretat penitenciària que s'aplicaran, és àmpliament acceptat que la violència rares vegades és només una funció d'allò individual; sinó que sorgeix de la intersecció de la persona en una interacció particular i en un context determinat (Cunningham i Reidy, 1999; Cunningham et al., 2010; Monahan, 1981). Per tant, un model basat només en les característiques personals fa cas omís de factors estructurals, institucionals i ambientals que contribueixen a la violència intrapenitenciària (Cooke et al., 2008; Cunningham i Sorensen, 2007; Toch i Kupers, 2007). L'estudi aquí presentat té com a objectiu superar aquesta limitació mitjançant la inclusió del grau de classificació com un factor de risc contextual. La classificació és el procés mitjançant el qual els interns són assignats a un nivell de vida (règim tancat, ordinari o obert) que determina la seva ubicació. Ens podria sorgir llavors la mateixa pregunta *trampa* de Byrne i Hummer (2007a), "si on ubiquem als interns afecta el seu comportament –i més específicament, si aquesta col·locació té un efecte mediador en el seu comportament–, no cabria esperar majors taxes de mala conducta en entorns de baix risc?" (pàg. 533). No obstant això, els resultats de molts estudis indiquen que la freqüència de la conducta violenta intrainstitucional augmenta amb el nivell de seguretat al qual són assignats els interns (Sorensen i Cunningham, 2010a; Steiner, 2009). Aquest

resultat pot estar relacionat amb diferents factors com la influència dels nivells de seguretat, la tolerància dels professionals assignats o les pràctiques informatives.

En resum, la investigació prèvia en els països del nord d'Europa i especialment als Estats Units i Canadà, han identificat tota una sèrie de característiques individuals com a factors explicatius de la conducta violenta dels interns durant la seva estada a presó. Les conclusions especifiquen que els interns que són més joves, amb condemnes més curtes, condicions socioeconòmiques i psicològiques desfavorables, i llarga carrera criminal i penitenciària, és més probable que presentin conductes intrainstitucionals violentes o potencialment violentes que altres interns.

Avaluant i quantificant en aquest context particular els factors de risc presents en la conducta desadaptativa penitenciària identificats per diferents investigadors d'altres àrees geogràfiques, es busca contribuir a l'estudi transcultural dels factors de risc tant estàtics com dinàmics presents en aquesta conducta indesitjada.

4. Metodologia

4.1 Subjectes

Per a la realització d'aquest estudi s'ha seleccionat una mostra de subjectes valorats amb el protocol de valoració del risc *RisCanvi*, en la seva versió *Screening*, durant el període comprès entre l'1 de juliol de 2009 i l'1 de juliol de 2011. Durant aquest període van ser avaluats un total de 7517 subjectes almenys una vegada, d'ells el 17,3% van ser avaluats dues vegades o més. En el present estudi s'han utilitzat les dades de la primera avaluació en tots els casos.

4.2 Disseny

Per a respondre als objectius plantejats en aquesta recerca s'ha realitzat un estudi prospectiu amb una definició operacional de la conducta violenta que és comparable amb la bibliografia científica internacional sobre aquesta temàtica. Així doncs, l'estudi analitza les següents variables:

Variables predictores: S'han considerat tant els factors de risc que componen el *RisCanvi Screening*¹ així com una sèrie de variables socio-demogràfiques. La informació d'aquestes variables s'ha extret del Sistema Informàtic Penitenciari Català (SIPC). Les variables s'han agrupat en quatre dimensions:

a) Variables socio-demogràfiques: gènere, edat, nacionalitat (natiu o estranger), estat civil, *nivell de recursos econòmics*, i *recursos socials*, aquestes dues últimes variables estimades per l'any anterior.

b) Variables penitenciàries: situació processal actual (penat o preventiu), grau de classificació i una mesura global de la *conducta inadaptada* a presó que

---

¹ Indicats en el text a continuació en cursiva.

inclou dades tant de l'actual com d'anteriors empresonaments (incloent conflictes interpersonals manifestos greus, i infraccions disciplinàries considerant des de les amenaces greus fins l'homicidi).

c) Variables criminals: delictes base, la relació amb la víctima, *l'inici primerenc* en conductes delictives o violentes, la *història de violència* en l'àmbit comunitari i els *problemes d'abús* de drogues i alcohol.

d) Variables psicològiques: *pobre resposta* als tractaments psicològics o psiquiàtrics durant el darrer any, *història d'autolesions* i per últim, *actituds procriminals*.

El *RisCanvi Screening* és una mesura actuarial que valora el risc de quatre conductes negatives en l'àmbit penitenciari: violència autodirigida, reincidència delictiva violenta, conducta violenta dins de la presó i trencament de condemna. Els factors de risc que componen el *RisCanvi Screening* són valorats pels professionals dels Equips Multidisciplinars i supervisats pels Caps de Programes. La seva eficàcia predictiva s'ha estudiat retrospectivament (Andrés Pueyo et al., 2010) i prospectivament (Arbach Lucioni, Martínez García i Andrés Pueyo, 2012).

Com a variable de resultat s'ha considerat les infraccions disciplinàries registrades en el SIPC d'acord als codis 108, 109 i 110 del Reglament Penitenciari. Els codis han estat agrupats per a diferenciar dos tipus principals de conductes violentes: les infraccions violentes (o també denominades de nivell 1) que comprenen conductes com per exemple violència física greu, atacs, baralles, o cops cap a altres persones que puguin resultar en lesions greus; i les infraccions potencialment violentes (o de nivell 2) que comprenen conductes com per exemple la resistència activa, els disturbis, la violència contra la propietat, el furt i la possessió d'armes. S'han considerat també les infraccions no violentes com a variable resultat per a conèixer si els factors de risc també prediuen aquest tipus de comportament. Les infraccions van ser registrades durant el període especificat (de juliol de 2009 a juliol de 2011),

controlant en tots els casos que l'ocurrència de las infraccions fos posterior a l'avaluació del risc.

4.3 Anàlisi de dades

L'anàlisi de dades s'ha efectuat mitjançant el programa estadístic informatitzat SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) versió 15.0. En primer lloc s'ha realitzat una anàlisi descriptiva de les variables de l'estudi, s'ha calculat la distribució de freqüències i percentatges per a les variables qualitatives, i la mitjana, desviació estàndard, asimetria, curtosis i rang per a les variables quantitatives. A continuació es van executar tècniques inferencials per a conèixer la relació entre les variables estudiades, així com anàlisis estadístiques de validesa predictiva per als diferents criteris d'interès (infraccions: violentes, potencialment violentes i no violentes) principalment mitjançant l'aplicació de tècniques de regressió (logística o ordinal segons el cas), índex tradicionals de validesa predictiva (sensibilitat i especificitat, per exemple) i corbes ROC.

5. Resultats

5.1 Descripció de la mostra

La majoria de subjectes són interns de presons de Barcelona (70,4%), seguits pels interns de presons de Lleida (11%), Tarragona (10,5%) i Girona (7,1%). La taula 1 presenta les característiques dels avaluats, conté informació de variables sociodemogràfiques, que habitualment es registren per a tots els interns, i informació provinent dels factors de risc del *RisCanvi Screening*. En cas que no s'indiqui el contrari, les variables exploren informació relativa a tota la vida de la persona.

Taula 1. Freqüències dels factors de risc en interns de presons catalanes^a

	Variable	Categoria	%^b
	Sexe	Home	92,9
		Dona	7,1
	Nacionalitat	Natiu	55,4
		Estranger	44,6
Factors socio-demogràfics	Estat civil	Sense parella ^c	75,7
		Amb parella	21,8
	Manca de recursos econòmics (últ. any)		28,0
	Manca de suport familiar i social (últ. any)		20,1
	Edat (anys)	Mitjana (dt)	37,42 (11,13)
		Rang	18-88
Factors criminals	Delicte base	Violent	42,9
		Contra la salut pública	19,7
		Contra la propietat	18,5
		Altre delicte no violent	12,0
		Sexual	6,8
	Inici de l'activitat delictiva/violenta abans dels 16 anys		9,0
	Història de conducta violenta		56,6

	Variable	Categoria	% ^b
Factors penitenciaris	Situació processal actual	Penat	85,6
		Preventiu	13,6
	Grau de classificació	Primer	0,6
		Segon	13,5
		Tercer	39,1
		Altres	46,8
Problemes de conducta penitenciària			39,3
Evasions, trencaments o incompliments			29,4
Factors psicològics	Problemes amb el consum de drogues o alcohol (últ. any)		29,6
	Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric (últ. any)		31,4
	Intents o conductes d'autolesió		14,9
	Actitud hostil o valors procriminals		21,5

^a Casos avaluats amb RisCanvi Screening entre 1 de Juliol de 2009 i 1 de Juliol de 2011 (N=7517).

^b La suma dels percentatges pot no resultar en 100% com a conseqüència dels casos sense dades.

^c Inclou solters, separats, divorciats i vidus.

5.2 Variable de resultat

A continuació, la taula 2 analitza els continguts del Reglament Penitenciari (RP) i com s'han contemplat en aquest estudi²:

Taula 2. Correspondència entre les infraccions disciplinàries codificades segons el Reglament Penitenciari i la classificació en el present estudi:

Codi del RP	Conductes principals	Classificació en aquest estudi
108 A	Participar o instigar a motins o desordres ocorreguts	IPV
108 B	Agredir, amenaçar o coaccionar a qualsevol persona	IV
108 C	Agredir o coaccionar a altres interns	IV
108 D	Resistència activa i greu a les ordres rebudes	IV
108 E	Evasió	IPV

² D'ara en endavant, les categories *infracció violenta* (IV), *infracció potencialment violenta* (IPV) i *infracció no violenta* (INV) apareixeran amb les seves respectives sigles a totes les taules.

Codi del RP	Conductes principals	Classificació en aquest estudi
108 F	Inutilitzar deliberadament les dependències o causar danys greus en les coses	IPV
108 G	Sostracció de materials de l'establiment o pertinences d'altres persones	IPV
108 H	Divulgació de notícies o dades falses (seguretat)	INV
108 I	Actes de greu escàndol	IPV
109 A	Calumniar, injuriar, insultar i faltar greument al respecte	IPV
109 B	Desobediència o resistència passiva	IPV
109 C	Instigar (sense èxit) a motins o desordres col·lectius	IPV
109 D	Insultar o maltractar a altres reclusos	IV
109 E	Inutilitzar deliberadament les dependències o causar danys lleus en les coses	IPV
109 F	Posseir o traficar objectes prohibits	IPV
109 G	Organitzar o participar en jocs prohibits	INV
109 H	Divulgació de notícies o dades falses (règim)	INV
109 I	Embriaguesa o consum de drogues no prescrites	IPV
110 A	Faltes lleus contra les autoritats, funcionaris i persones	IPV
110 B	Desobediència de les ordres (sense repercussions)	INV
110 C	Reclamacions inadequades	IPV
110 D	Ús abusiu i perjudicial d'objectes no prohibits	INV
110 E	Causar danys greus en les coses per falta de cura	INV
110 F	Altres incompliments	INV

La següent taula mostra la proporció de subjectes que han presentat algun tipus d'infracció disciplinària així com aquells que no n'han presentat cap. A la primera i segona fila es codifica la quantitat i proporció de subjectes que han realitzat almenys un incident del tipus que s'especifica. De la tercera a la cinquena fila s'indiquen la mitjana, la desviació típica i el rang de les variables resultat.

Taula 3. Estadístics descriptius dels diferents tipus d'infraccions disciplinàries dins de la presó

	N	%	M	dt	Rang
IV	887	11,8	0,22	0,90	0-22
IPV	1271	16,9	0,36	1,22	0-23
INV	288	3,8	0,04	0,24	0-4

Cal aclarir que la proporció de casos *purs*, és a dir, aquells que han comès només una modalitat d'infracció, varia lleugerament en relació a allò registrat a la taula 3. Així, van ser registrats 11,8% d'infractors violents, 10% d'infractors potencialment violents i 1,4% d'infractors no violents. Aquesta distribució és justament inversa a allò que s'esperaria que és una proporció en ordre descendent des d'infraccions no violentes a les violentes. Això és degut al fet que la major quantitat de conductes violentes solen concentrar-se en una petita proporció de subjectes (Edens et al., 2008).

Atès que allò que s'esperava és que les infraccions no violentes siguin més freqüents que les violentes (Cunningham i Sorensen, 2006a) els resultats suggereixen que podria existir un subregistre d'aquest tipus de conductes.

No obstant això, els diferents tipus d'infraccions van correlacionar significativament. La correlació més estreta es va registrar entre les infraccions violentes i aquelles potencialment violentes ($r=0,54$, $p < 0,0001$).

Taula 4. Correlacions (r) entre els diferents tipus d'infraccions dins la presó

	IPV	INV
IV	**0,54	**0,19
IPV	-	**0,23

** r significativa al nivell de $p < 0,01$

En termes generals, prop del 40% d'aquells que van mostrar infraccions no violentes i potencialment violentes, també van mostrar conductes de major gravetat classificades dins de les infraccions violentes. Específicament, la presència d'infraccions no violentes va associar-se significativament amb l'ocurrència d'infraccions violentes, incrementant el risc de presentar-les 5,2 vegades, $\chi^2(1, N=7517)=205,8$; $p > 0,001$. Tanmateix, la presència de conductes potencialment violentes multiplicà per 11 la probabilitat de presentar conductes violentes, $\chi^2(1, N=7517)=1218,9$, $p < 0,001$ (taula 5).

Taula 5. Influència en el risc per a diferents tipus d'infraccions dins de la presó

		IV
INV	Sí	38,5 %
	No	10,7 %
	OR (95% IC)	5,2 (4,1-6,7)
IPV	Sí	40,6 %
	No	5,9 %
	OR (95% IC)	10,8 (9,3-12,6)

Nota: OR, *odds ratio* o raó de probabilitats, és una mesura de la mida de l'efecte; un valor superior a 1 indica increment en el risc per al grup amb la condició present.

5.3 Anàlisis predictives

Per a les anàlisis predictives es va optar per dicotomitzar les variables de resultat atesa la seva distribució escorada negativament.

5.3.1 Associacions bivariades entre factors de risc i infraccions

La taula 6 mostra que la majoria de les variables es van associar amb els resultats en les anàlisis bivariades. És a dir, és possible establir una relació entre cadascun dels factors de risc amb cadascun dels criteris, de manera individual. Aquesta relació no pot ser interpretada com a causal, tot i que sí que indica una associació que no és deguda a l'efecte de l'atzar i suggereix un efecte dels factors de risc avaluats sobre les infraccions posteriors. Això s'aplica a les variables on la mida de l'efecte indicat mitjançant l'estadístic *odds ratio* (OR) ha estat més gran que 1 i amb un valor de l'estadístic *p* significatiu. Excepte en el cas de la nacionalitat, totes les variables es van relacionar de forma significativa amb les infraccions violentes. Les infraccions potencialment violentes tampoc van mostrar relacions significatives amb el gènere. En el cas de les infraccions no violentes, aquestes van associar-se amb totes les variables predictores excepte la nacionalitat, les evasions i trencaments, la història de conducta violenta i la resposta limitada al tractament i els recursos socio-familiars.

Taula 6. Freqüències dels factors de risc en interns de presons catalanes

Variable	Categoria	% IV	OR	% IPV	OR	% INV	OR	
Factors socio-demogràfics	Sexe	Home	11,6	*1,3	17	8,6	***2,6	
		Dona	14,5		16,2			3,5
	Edat mitjana	Infractors	32,8	***a -13,3	32,4	***a -19,4	32,2	***a -8,0
		No infractors	38,0		38,4		37,6	
	Nacionalitat	Natiu	11,7	ns	16,3	ns	4	ns
		Estranger	11,9		17,4		3,7	
	Estat civil	Sense parella ^c	13,1	***1,8	19,1	***2,3	4,3	***2,2
		Amb parella	7,6		9		2	
	Manca recursos econòmics (últ. any)	Sí	15,6	***1,6	21,4	***1,5	4,1	ns
		No	10,3		15,2		3,7	
Manca suport familiar i social (últ. any)	Sí	18,4	***2,0	21,3	***1,4	4,7	ns	
	No	10,1		15,9		3,6		
Factors criminals	Delicte base	Violent	15		21,5		5,1	
		Salut pública	5,5		8,4		2,0	
		Propietat	14,5	***b	21,3	***b	4,1	***b
		Altres no violents	7,1		9,3		2,8	
		Sexual	10,7		14,2		2,7	
	Inici de l'activitat delictiva/violenta	< 16 anys	25,5	***2,9	35,9	***3,2	6,6	***1,9
		> 16 anys	10,5		15,0		3,6	
Història de conducta violenta	Sí	14,7	***2,0	20,6	***1,9	4,2	ns	
	No	8,0		12,0		3,4		
Factors penitenciaris	Situació processal actual	Penat	10,8	***1,9	153	***2,2	3,5	**1,6
		Preventiu	18,6		28		5,7	
	Grau de classificació	Primer	57,8		51,1		6,7	
		Segon	10,9	***b	15,9	***b	3,8	***b
		Tercer	1,9		4,6		1,0	
		Altres	14,9		20,9		4,7	
	Problemes de conducta penitenciària	Sí	19,3	***3,2	25,7	***2,7	5,3	***1,9
		No	6,9		11,2		2,9	
Evasions, trencaments o incompliments	Sí	14,0	***1,3	19,6	***1,3	3,8	ns	
	No	10,9		15,8		3,8		

	Variable	Categoria	% IV	OR	% IPV	OR	% INV	OR
Factors psicològics	Problemes amb el consum de drogues o alcohol (últ. any)	Sí	18,7		26,5		5,4	
		No	8,9	***2,3	12,8	***2,5	3,2	***1,7
	Resposta limitada al tractament psicològic/psiquiàtric (últ. any)	Sí	16,5		22,2		4,4	
		No	9,7	***1,8	14,4	***1,7	3,5	ns
	Intents o conductes d'autolesió	Sí	22,0		28,9		5,5	
		No	10,0	***2,5	14,8	***2,3	3,5	**1,6
	Actitud hostil o valors procriminals	Sí	21,3		24,8		5,5	
		No	9,2	***2,7	14,8	***1,9	3,4	***1,7

Nota: OR = odds ratio.

^a Valor de l'estadístic *t* de Student.

^b No s'aplica el càlcul del OR, s'indica el nivell de *p* per a l'estadístic χ^2 .

^c Inclou solters, separats, divorciats i vidus.

*p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

5.3.2 Associacions multivariades entre els factors de risc i les variables resultat

En les anàlisis multivariades es va optar pel mètode jeràrquic condicional cap endavant, introduint les variables per passes. En el primer pas es van introduir les variables sociodemogràfiques, seguidament les criminals, les penitenciàries i finalment les psicològiques. Aquest ordre obeeix a raons teòriques: es parteix del fet que les variables de caràcter estàtic són bones predictores de la conducta posterior malgrat no són útils amb finalitats terapèutiques atès que no són modificables (Andrews i Bonta, 1995). En introduir posteriorment les variables dinàmiques és possible determinar si aquestes aporten validesa al model de predicció sobre les de tipus estàtic.

Les anàlisis de regressió es repetiren seguint el mateix mètode jeràrquic condicional per a cada una de les variables de resultat dicotomitzades (infraccions violentes, infraccions potencialment violentes i infraccions no violentes) i introduint les variables associades amb aquests en les anàlisis bivariades.

A les anàlisis multivariades, la variable *classificació* apareixia significativament associada a cada criteri. No obstant això, atès que quasi la meitat dels subjectes de la mostra eren classificats a la categoria inespecífica *altres* es va optar per excloure-la de les anàlisis multivariades. Aquesta classificació semblava ser una errada en la recuperació de les dades des de la font de dades original més que no pas un reflex de la classificació real. Les estadístiques penitenciàries informen que la majoria dels subjectes estan classificats en segon grau de tractament (Departament de Justícia de Catalunya, 2012).

Una altra variable que fou recodificada a les anàlisis multivariades va ser el delictes base classificat en 5 categories. Atès que no va entrar en els models, es va optar per la tradicional classificació en delictes violents i no violents. El cost d'aquesta decisió era perdre informació sobre l'especificitat dels delictes. Així doncs, els resultats que es presentaran a continuació fan referència a models obtinguts després d'excloure de les anàlisis la variable classificació i de dicotomitzar la variable delictes base.

A més de les variables que entren a cada model s'informaran: el valor predictiu positiu (VPP), el valor predictiu negatiu (VPN) i l'àrea sota la corba ROC (AUC-ROC o AUC). El VPP és la probabilitat que la infracció estigui present quan la prova és positiva i la seva fórmula és $a / (a+c)$. Per altra banda, el VPN és la probabilitat que la infracció no estigui present quan la prova és negativa i la seva fórmula és $d / (b+d)$. En altres paraules, el VPP és la proporció d'individus que el model va predir que cometrien infraccions violentes i que les van cometre, i el VPN representa la proporció d'individus que el model va predir que no cometrien infraccions violentes i no les van cometre (Singh, Grann, i Fazel, 2011). Aquests valors depenen de la taxa base i per tant no hi ha consens sobre allò que pot interpretar-se com a bons o dolents VPP i VPN.

Les corbes ROC són el resultat de la combinació de la taxa de vertaders positius (sensibilitat) contra la taxa de falsos positius ($1 -$ l'especificitat), per a cada punt de tall de l'instrument (Singh et al., 2011). Les AUC (àrea sota la

corba) són, doncs, un índex de l'eficàcia d'un instrument d'avaluació de risc quant a la seva capacitat discriminatòria, en aquest cas, entre els delinqüents amb conductes violentes i els delinqüents que no les presenten per als diferents punts de tall, i és considerat per alguns experts com la mesura preferida de la precisió predictiva (Swets, Dawes i Monahan, 2000). L'avantatge principal que presenta radica en el fet que és independent de la taxa base i per això se la considera molt adequada per a l'estudi de la conducta violenta atès que la freqüència d'aparició d'aquesta és relativament baixa (Singh et al., 2011).

El seu valor oscil·la entre 0,5 i 1. Un sistema de detecció perfecte tindria una AUC igual a 1, un test que no proporcionés informació diferent a l'atzar tindria una AUC de 0,5. Com més s'acosta a 1 el valor de la corba, indica una major precisió en la predicció. Un valor d' AUC de 0,75 és un nivell de precisió força típic en predicció de violència (McNiel, Gregory, Lam, Binder i Sullivan, 2003; Mossman, 1994) i correspondria amb un índex *d* de Cohen superior a 0,5 (Dolan i Doyle, 2000).

Els resultats obtinguts en el present estudi mostraren que el model de predicció per a les infraccions violentes presentava un bon ajust $\chi^2(13, N= 7104)= 749,7$, $p < 0,001$ i va classificar correctament al 72% de la mostra.

La taula 7 recull les variables que van entrar en el model. A la primera columna s'indica el tipus de variable en funció de la seva *mutabilitat* o capacitat de canvi, és a dir, es diferencia entre variables estàtiques i dinàmiques. En el model s'inclouen tant factors de risc de caràcter estàtic que han mostrat un vincle empíric estret amb la conducta futura com factors de tipus dinàmic, també anomenats necessitats criminògenes, que orienten la planificació de les intervencions. Els problemes de conducta penitenciària prèvia, en qualsevol moment de la vida penitenciària de l'intern, són els millors predictors de les infraccions violentes durant el seguiment, seguides de tres variables dinàmiques: les actituds procriminals, la manca de suport familiar i social i els problemes durant el darrer any quant al consum d'alcohol o drogues. A

continuació un grup de variables estàtiques acaben de conformar el model. El signe negatiu del valor de B indica que ser home i penat s'associa a una disminució, entre el 44% i el 55% respectivament, en el risc d'infraccions violentes; en contraposició, ser dona preventiva incrementa aquest risc. També el risc disminueix en funció de l'edat, per a cada unitat d'increment en aquesta variable el risc disminueix 0,4%.

Taula 7. Model de predicció per a les infraccions violentes (IV) obtingut mitjançant regressió logística^a

Variable	Tipus variable	B	e.t	gl	Sig.	Exp(B) CI 95%
Problemes de conducta penitenciària	E	1,08	0,087	1	0,000	3,0 2,5-3,5
Actitud hostil o valors procrimals	D	0,63	0,088	1	0,000	1,9 1,6-2,2
Manca de suport familiar i social (últ. any)	D	0,53	0,088	1	0,000	1,7 1,4-2,0
Problemes amb el consum de drogues/alcohol	D	0,43	0,083	1	0,000	1,5 1,3-1,8
Intents o conductes d'autolesió	E	0,42	0,095	1	0,000	1,5 1,3-1,8
Inici de l'activitat delictiva/violenta abans dels 16 anys	E	0,28	0,112	1	0,013	1,3 1,1-1,6
Història de conducta violenta	E	0,23	0,097	1	0,020	1,3 1,0-1,5
Delicte base violent	E	0,20	0,089	1	0,028	1,2 1,0-1,4
Situació processal (penat)	E	- 0,81	0,109	1	0,000	0,45 0,36- 0,55
Sexe (home)	E	- 0,58	0,147	1	0,000	0,56 0,42-0,74
Edat	E	- 0,04	0,004	1	0,000	0,96 0,95-0,97
Constant		- 0,82	0,247	1	0,001	0,44

^aMètode condicional cap endavant per passes.

Notes: B és el valor del coeficient beta i indica l'augment en la variable criteri en augmentar en una unitat la variable predictor. S.E. el seu error típic; gl= graus de llibertat, Sig: valor de p o nivell de significació de B.

E: factor de risc estàtic, D: factor de risc dinàmic

A la taula 8 es poden veure els factors de risc que es van incloure en el model de predicció de les infraccions potencialment violentes, l'ajust del qual fou acceptable $\chi^2(13, N= 7314)= 914,2, p < 0,001$ i va classificar correctament el 72,1% de la mostra. Com en el cas de les infraccions violentes, també una història de conducta penitenciària problemàtica fou la variable més estretament associada amb el resultat, incrementant el risc de la seva aparició 2,6 vegades, seguida dels problemes recents amb l'alcohol o les drogues i la manca de parella, que van incrementar el risc entre 1,5 i 1,7 vegades. Altres factors, tant dinàmics com estàtics, incorporats al model, van incrementar el risc entre 1,2 i 1,5 vegades. La situació processal com a penat i l'edat van ser les dues variables que van associar-se negativament amb el criteri.

Taula 8. Model de predicció per a les infraccions potencialment violentes (IPV) obtingut mitjançant regressió logística^a

Variable	Tipus variable	B	e.t	gl	Sig.	Exp(B) CI 95%
Problemes de conducta penitenciària	E	0,95	0,074	1	0,000	2,6 2,3-3,0
Problemes amb el consum de drogues o alcohol	D	0,52	0,072	1	0,000	1,7 1,5-1,9
Estat civil (sense parella)	D	0,39	0,101	1	0,000	1,5 1,2-1,8
Intents o conductes d'autolesió	E	0,39	0,086	1	0,000	1,5 1,3-1,7
Inici de l'activitat delictiva/violenta abans dels 16 anys	E	0,37	0,101	1	0,000	1,4 1,2-1,8
Actitud hostil o valors procriminals	D	0,28	0,081	1	0,001	1,3 1,1-1,5
Delicte base violent	E	0,27	0,078	1	0,000	1,3 1,1-1,5
Manca de suport familiar i social (últ. any)	D	0,18	0,089	1	0,044	1,2 1,0-1,4
Història de conducta violenta	E	0,18	0,083	1	0,033	1,2 1,0-1,4
Evasions, trencaments, incompliments	E	0,15	0,076	1	0,041	1,2 1,0-1,4

Variable	Tipus variable	B	e.t	gl	Sig.	Exp(B) CI 95%
Situació processal (penat)	E	-0,82	0,095	1	0,000	0,44 0,37-0,53
Edat	E	-0,05	0,004	1	0,000	0,95 0,95-0,96
Constant		-0,78	0,185	1	0,000	0,457

^aMètode condicional cap endavant per passes.

Notes: B és el valor del coeficient beta i indica l'augment en la variable criteri en augmentar en una unitat la variable predictora. S.E. el seu error típic; gl= graus de llibertat, Sig: valor de p o nivell de significació de B.

E: factor de risc estàtic, D: factor de risc dinàmic

A la taula 9 s'exposen els factors de risc que van entrar en el model de predicció de les infraccions no violentes. L'ajust del model va ser adequat $\chi^2(8, N= 7193)= 160,4, p < 0,001$ i va classificar correctament el 67,4% de la mostra. Novament els problemes previs de conducta penitenciària va ser la variable que va associar-se més estretament al resultat, incrementant el risc 1,6 vegades. Les actituds procriminals, l'absència de relacions de parella estable, un delictes base violent i els problemes associats al consum d'alcohol o drogues incrementaren aquest risc entre 1,3 i 1,5 vegades, i el gènere masculí, la condició de penat i l'edat van disminuir el risc de manera significativa.

Taula 9. Model de predicció per a les infraccions no violentes (INV) obtingut de la regressió logística^a

Variable	Tipus variable	B	e.t	gl	Sig.	Exp(B) CI 95%
Problemes de conducta penitenciària	E	0,49	0,134	1	0,000	1,6 1,3-2,1
Actitud hostil o valors procriminals	D	0,42	0,142	1	0,003	1,5 1,2-2,0
Estat civil (sense parella)	D	0,40	0,196	1	0,041	1,5 1,0-2,2
Delictes base violent	E	0,34	0,131	1	0,009	1,4 1,1-1,8
Problemes amb el consum de drogues o alcohol	D	0,28	0,132	1	0,034	1,3 1,0-1,7
Sexe (home)	E	-1,23	0,177	1	0,000	0,29 0,20-0,42

Variable	Tipus variable	B	e.t	gl	Sig.	Exp(B) CI 95%
Situació processal (penat)	E	-0,39	0,172	1	0,024	0,68 0,48-0,95
Edat	E	-0,05	0,007	1	0,000	0,95 0,94-0,97
Constant		-1,14	0,376	1	0,002	0,32

^aMètode condicional cap endavant per passes.

Notes: *B* és el valor del coeficient beta i indica l'augment en la variable criteri en augmentar en una unitat la variable predictor. *S.E.* el seu error típic; *gl*= graus de llibertat, *Sig*: valor de *p* o nivell de significació de *B*.

E: factor de risc estàtic, D: factor de risc dinàmic

La taula 10 mostra els estadístics d'eficàcia predictiva del model. Les AUC es van ubicar entre 0,72 i 0,77 indicant una validesa predictiva acceptable (Sjöstedt i Grann, 2002).

Taula 10. Estadístics dels models de predicció per a cada criteri

	IV	IPV	INV
VPP	69,1%	33,2%	65,9%
IC 95%	65,9%-72,2%	31,3%-35,1%	60,0%-71,5%
VPN	72,4%	90,8%	67,5%
IC 95%	71,3%-73,5%	90,0%-91,6%	66,4%-68,6%
AUC	0,77	0,76	0,72
IC 95%	0,75 – 0,79	0,75- 0,78	0,69- 0,75

Notes: VPP= valor predictiu positiu, VPN= valor predictiu negatiu, IC= interval de confiança, AUC= àrea sota la corba, e.t.= error típic de l'AUC. *p> 0,001

6. Conclusions i discussió

La investigació sobre la conducta dels interns dins de la presó ha tingut un extens desenvolupament durant les últimes dues dècades en la literatura d'investigació anglosaxona (Sorensen i Cunningham, 2007). Les troballes sobre nivells de prevalença d'aquestes conductes o sobre les variables més estretament associades a elles ajuden en la presa de decisions professionals a orientar sobre el nivell de servei requerit així com a detectar necessitats d'intervenció. Les estadístiques dels Serveis Penitenciaris de Catalunya informen sistemàticament sobre el comportament dels interns d'acord als incidents que es produeixen dins els centres penitenciaris, quantificant les agressions greus i lleus realitzades a funcionaris o a altres interns. Malgrat que aquesta codificació és útil a nivell local no permet la comparació amb la quantitat d'estudis publicats en la bibliografia internacional i per tant no és possible saber en quin grau la situació de les presons catalanes s'acosta o s'allunya a la d'altres entorns socioculturals, legislatius, econòmics o polítics.

L'objectiu del present estudi ha estat conèixer la prevalença i factors de risc de diferents tipus d'infraccions dins de la presó. D'entre aquests factors de risc s'han investigat particularment aquells que componen la versió de garbellada del sistema d'avaluació de riscos múltiples del Sistema Penitenciari de Catalunya denominat *RisCanvi*. Per a assolir aquest objectiu s'ha analitzat una mostra de 7517 interns penitenciaris, d'ambdós sexes, avaluats amb l'escala *RisCanvi Screening*.

Les infraccions intrapenitenciàries codificades segons el Reglament Penitenciari han estat agrupades en tres categories d'acord amb la severitat de la violència associada a cada conducta. El 12% dels interns va mostrar almenys una conducta violenta, el 10% de subjectes van ser potencialment violents i en menys del 2% de casos es van registrar infraccions no violentes al llarg d'un període de seguiment de dos anys. D'acord a la distribució esperable (segons estudis previs revisats) del tipus d'infracció, és possible deduir que els incidents no violents poden estar subregistrant-se; si aquest fos el cas, la

interpretació del model predictiu d'aquest tipus d'infraccions hauria de realitzar-se amb precaució. Una possible hipòtesi explicativa sobre aquest subregistre podria raure en un desbalanç o desproporció entre la percepció de gravetat de la conducta infractora, l'esforç que el tècnic ha de fer en el seu registre i les conseqüències d'aquest registre amb finalitats de la gestió del cas (p. ex., l'intern participa en jocs prohibits [codi 109G], les repercussions d'aquesta conducta en l'ordre institucional són percebudes com a baixes o nul·les pel tècnic i l'esforç de registre és percebut com a elevat, alhora, les conseqüències que el registre pot tenir en la gestió del cas també són percebudes com a baixes o nul·les; o bé es prefereix solucionar la infracció per una altra via més conciliadora). Una explicació alternativa pot ser una dificultat per part dels tècnics especialistes en detectar quan tenen lloc aquestes conductes.

Aproximadament el 40% de les persones que han comès infraccions tant no violentes com potencialment violentes, també han comès infraccions violentes. Els índexs de correlació significatius i positius entre els diferents tipus d'infraccions mostrats en la taula 4 indiquen que aquestes diferents modalitats conductuals estan estretament relacionades i, així, malgrat les infraccions no violentes no tenen greus conseqüències, seria important que el seu registre fos fiable atès que s'ha demostrat que aquests multipliquen, com a mínim per 5, el risc de comportaments més greus. Amb un registre adequat seria possible identificar aquelles persones amb un risc incrementat per a infraccions violentes i potencialment violentes dins de la presó, facilitant així la implementació de mesures de gestió amb finalitats preventives sobre aquets subjectes.

Amb les variables del *RisCanvi Screening* s'han obtingut models de predicció de cada criteri amb un bon ajust tot i que amb propietats predictives particulars a cada model. L'eficàcia predictiva dels models es va mantenir en un rang mig i significatiu. Les AUC van indicar que el model predictiu de les conductes violentes va ser el més precís; probablement això va ser així per raons

fonamentals: va ser aquell que va mantenir un major nombre de variables i aquest criteri fou el de major prevalença.

Cal esmentar, però, que es va optar com a estratègia general mantenir al model la totalitat de variables que van associar-se amb el criteri a l'anàlisi multivariada. Tot i que aquesta pot no ser l'estratègia més recomanable amb finalitat purament estadística, el caràcter exploratori d'aquest estudi va portar a mantenir aquests models multivariats *extensos* que alhora són la primera dada publicada en català que recolza l'eficàcia predictiva del *RisCanvi Screening* en un estudi prospectiu. En futures investigacions es podrien modelar equacions més parsimonioses amb un menor nombre de variables per tal de simplificar el model.

En resum, els factors de risc que van entrar en els models de predicció per als diferents criteris foren similars, variant únicament el seu grau d'associació amb el criteri. Malgrat ser un factor de risc estàtic, la història de conducta violenta dins la presó és el predictor més robust per als tres criteris. Diferents factors dinàmics també van mostrar una associació significativa i poden suggerir les futures línies d'intervenció penitenciària.

Respecte la capacitat predictiva del tipus de delicte, els resultats mostren que, malgrat que aquesta és una variable que en les anàlisis univariades s'associa amb tots els criteris, aquesta associació no es dóna quan entrava en el model amb la resta de variables. Això fou revertit en dicotomitjar la variable en delictes violents i delictes no violents. De manera diferent als resultats obtinguts en un estudi previ amb una mostra similar (Arbach Lucioni et al., 2012) en aquesta recerca els delictes violents van incrementar el risc dels criteris. En el marc teòric ja s'ha discutit l'evidència sobre el rol del delicte base en la predicció de la violència intrainstitucional (Arbach Lucioni et al., 2012; Cunningham et al., 2011), aquí només farem esment que en delictes violents també s'han considerat, per exemple, aquells delictes contra la propietat en els quals s'ha fet ús de la violència (p. ex., robatori amb violència). Així, considerat de manera general, aquest resultat dóna suport a la idea plantejada en estudis

previs (Cunningham i Sorensen, 2006; Cunningham et al., 2011; Sorensen i Cunningham, 2010a) sobre el fet que el delicte base no és un bon predictor de la conducta violenta dins de la presó, si més no de manera constant. Tot i que en aquest estudi els delictes violents s'han mostrat relacionats amb l'increment del risc d'infraccions, aquest resultat no és recolzat per gran part de la bibliografia prèvia i es recomana prendre amb cautela la interpretació d'aquest resultat.

Tant el delicte base com altres variables estàtiques, entre elles l'edat (jove), els antecedents de la persona (autoagressions, inici precoç en conductes violentes o delictives, incompliment de mesures) han estat útils en la predicció de les infraccions. El gènere femení va ser una altra variable estàtica associada als criteris (infraccions violentes i no violentes); no obstant això, atès que les dones representen el 8% de la mostra, també s'ha de ser cautelós en la interpretació d'aquesta dada.

La informació sobre els factors de risc estàtics és útil explorar-la a fons per a conèixer el nivell de risc de la persona, però aquestes dades presenten una limitació quant a la gestió. Per això és necessari focalitzar-se també en altres tipus de factors de risc que siguin susceptibles de ser modificats mitjançant la intervenció.

D'especial interès en aquest estudi era conèixer els factors de risc dinàmics o *necessitats criminògenes* en termes d'Andrews i Bonta, associades a les infraccions dins de la presó. Les actituds procriminals, la manca de suport familiar i social, els problemes recents en el consum d'alcohol o drogues i la manca d'una relació estable de parella foren variables significativament associades als criteris que es presenten com a indicadors útils per a orientar les estratègies de gestió dels casos. També de l'estudi es desprèn que la condició de preventiu és un factor de risc per a la conducta violenta dins de la presó, això justifica la planificació de mesures de gestió del risc per a les infraccions, sempre dins dels límits que la llei estableixi en relació a la intervenció sobre aquestes persones.

Aquest estudi no és aliè a una sèrie de limitacions que s'han de considerar a l'hora d'interpretar els seus resultats. En primer lloc, no va ser possible disposar d'informació sobre el *temps en risc*, és a dir, el temps que la persona ha estat a presó durant el seguiment. Conseqüentment, no és possible saber si l'absència d'infraccions és deguda al fet que la persona no els ha manifestat o al fet que ha sortit de la presó. No obstant això, el més plausible és que la majoria de la mostra hagi romàs a presó durant aquest període, ja que segons les estadístiques penitenciàries la majoria dels interns es troben en primer o segon grau i, per tant, la probabilitat d'abandonar l'establiment penitenciari a curt termini és més baixa. Lamentablement no es va poder explorar l'efecte del grau de classificació en les anàlisis multivariades, és a dir, controlant el seu efecte en relació a la resta dels factors de risc, atès que la meitat dels subjectes estaven classificats en una categoria inespecífica tal com es va indicar en els resultats. Les dades suggerien un error en la recuperació de les mateixes que haurà de ser especialment atesa en futures recerques. La influència de variables contextuals segueix essent un tema prioritari d'estudi i una prometedora línia de recerca a Catalunya.

Una altra limitació ha estat la comparació entre infractors d'un tipus (p. ex., violents) respecte la resta de la mostra. Probablement comparant els casos *purs*, és a dir, comparant els subjectes amb un tipus específic d'infracció amb aquells que presenten qualsevol tipus d'infraccions es controlaria l'efecte de l'alta covariació entre els diferents criteris que puguin haver disminuït la capacitat de classificació dels models obtinguts. Futures anàlisis haurien de tenir en consideració aquesta possibilitat.

Malgrat les limitacions esmentades anteriorment, les dades aquí presentades tenen diverses implicacions a nivell de polítiques de gestió institucional. El subregistre de delictes no violents reflecteix un alt nivell de tolerància per a aquest tipus de comportament. No obstant això, s'evidencia que els problemes de conducta en empresonaments previs, incloses les infraccions disciplinàries lleus i greus, tenen un efecte fortament significatiu en l'explicació de la mala

conducta institucional futura (Drury i DeLisi, 2010). Una recomanació que es pot derivar d'aquesta troballa és l'enfortiment de les pràctiques de registre de les infraccions dels interns a la presó en coherència amb allò estipulat en el reglament penitenciari. En cas contrari, és a dir, si ocorren i no són registrades ni tenen conseqüències per a l'individu, no es justificaria que estiguessin codificades com a tals.

En conclusió, malgrat les seves limitacions, l'estudi actual és potent quant al disseny i representa una contribució útil a la investigació transcultural sobre la violència institucional, alhora que avala l'ús del *RisCanvi Screening* en l'avaluació de la conducta violenta dins de la presó. No obstant això, es proposa com a línia de recerca futura l'exploració de la capacitat predictiva de la valoració global amb *RisCanvi Screening* amb els nous punts de tall implementats a partir de juliol de 2011, la modificació dels quals tenia com a objectiu millorar la capacitat predictiva que l'instrument ha demostrat en recerques prèvies (Andres-Pueyo et al., 2010; Arbach Lucioni et al., 2012). Tanmateix, aquest estudi aporta una base científica sobre una problemàtica no abordada des d'aquesta perspectiva a Catalunya ni a la resta de l'Estat; i explora els efectes de variables individuals i la seva relació amb la subseqüent mala conducta institucional d'una manera veritablement predictiva. Aquests resultats mostren que l'edat més jove, estar en situació de presó preventiva en el cas de les dones, presentar conducta violenta o antisocial anteriorment tant en la comunitat com en l'àmbit penitenciari, respondre de manera poc exitosa als tractaments recents o mostrar problemes en el consum d'alcohol o drogues i les actituds procriminales produeixen un efecte robust positiu en la predicció d'infraccions disciplinàries.

Els resultats d'aquest estudi tenen aplicacions tant a nivell teòric, com pràctic i en la recerca. Les teories de la importació, la deprivació i el model situacional han estat aquí exposades encara que l'exploració exhaustiva es manté com una futura línia de treball necessària i profitosa per a la comprensió de les

conductes que ocorren en el sistema penitenciari. S'encoratja als professionals i investigadors a orientar el seu treball dins d'aquests marcs teòrics.

A nivell pràctic es recomana millorar el registre de les infraccions penitenciàries, en particular, les no violentes, que han demostrat una relació estreta amb les infraccions de major gravetat. Tanmateix, les intervencions dirigides cap a la modificació de les actituds que recolzen o justifiquen el delicte, així com una atenció intensiva sobre els problemes de consum abusiu de drogues i alcohol i l'enfortiment d'un entorn social i familiar saludable per a l'individu haurien de situar-se com a prioritats en l'agenda dels professionals que treballen en el sistema penitenciari a fi de prevenir les conductes violentes dins de la institució, així com també la reincidència delictiva, que és una tasca central en aquest context.

Finalment, es proposa seguir treballant en la recerca i la millora del *RisCanvi* que representa una experiència pionera en el context no anglosaxó. Molt lluny de ser un producte acabat, al igual que altres esquemes d'avaluació del risc, el *RisCanvi* és un sistema millorable sempre sobre la base dels resultats empírics obtinguts de la seva aplicació. El seu ús millorarà les pràctiques de gestió del risc i planificació dels tractaments penitenciaris a partir de la identificació de les necessitats criminògenes en els delinqüents. En definitiva, la prioritat de qualsevol procés d'avaluació del risc en la pràctica professional quotidiana és la gestió del risc i el monitoratge de les variacions en el mateix. Això s'aconsegueix no solament mitjançant la classificació dels interns en nivells de risc, sinó també dirigint les intervencions cap a aquells factors de risc dinàmics com els que s'han identificat en aquesta recerca mitjançant eines vàlides i fiables.

Esperem que aquest estudi estimuli la realització de més investigacions a gran escala en l'àmbit penitenciari d'altres països, sobretot fora dels Estats Units i el Regne Unit, per posar a prova els correlats de la violència intrainstitucional i així validar els models predictius associats a les poblacions de reclusos de diferents àrees geogràfiques.

7. Referències

- Aebi, M. F. i Delgrande, N. (2008). *Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I, Survey 2008*. Lausanne, Switzerland: Institut de Criminologie et de Droit Pénal, Université de Lausanne.
- Aebi, M. F., Delgrande, N. i Marguet, Y. (2009). *Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE II, Survey 2009*. Lausanne, Switzerland: Institut de Criminologie et de Droit Pénal, Université de Lausanne.
- Andres-Pueyo, A., Arbach, K. i Redondo, S. (2010). *Memoria técnica de la construcción del protocolo y las escalas de valoración de riesgo de violencia para delincuentes violentos (RISCANVI-S; RISCANVI-C Y E-RISCANVI)*. Barcelona: Departamento de Justicia. Generalitat de Catalunya.
- Andrews, D. i Bonta, J. (1995). *The Psychology of Criminal Conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing.
- Arbach Lucioni, K. i Andrés Pueyo, A. (2010). *A comparative study of immigration and violent offenses in Catalan prisons: preliminar results*. Paper presented at the I International Conference on Cultural Psychiatry in the Spanish-speaking World (WPA), Barcelona, Spain.
- Arbach Lucioni, K., Martínez García, M., i Andrés Pueyo, A. (2012). Risk factors for violent behavior in prison inmates: A cross-cultural contribution. *Criminal Justice and Behavior*, 39(9), 1219-1239.
- Bench, L. L. i Allen, T. D. (2003). Investigating the stigma of prison classification: an Experimental Design. *The Prison Journal*, 83, 367-382.
- Berg, M. T. i DeLisi, M. (2006). The correctional melting pot: Race, ethnicity, citizenship, and prison violence. *Journal of Criminal Justice*, 34, 631-642.

- Byrne, J. i Hummer, D. (2007a). In search of the "Tossed Salad Man" (and others involved in prison violence): New strategies for predicting and controlling violence in prison. *Aggression and Violent Behavior, 12*, 531-541.
- Byrne, J. i Hummer, D. (2007b). Myths and Realities of Prison Violence: A Review of the Evidence. *Victims & Offenders, 2*, 77-90.
- Camp, S., Gaes, G., Langan, N. i Saylor, W. (2003). The influence of prisons on inmate misconduct: a multilevel investigation. *Justice Quarterly, 20*, 501-534.
- Campbell, M. A., French, S. i Gendreau, P. (2009). The prediction of violence in adult offenders: a meta-analytic comparison of instruments and methods of assessment. *Criminal Justice and Behavior, 36*, 567-590.
- Cooke, D., Wozniak, E. i Johnstone, L. (2008). Casting light in prison violence in Scotland: Evaluating the impact of situational risk factors. *Criminal Justice and Behavior, 35*, 1065-1078.
- Cooper, R. i Werner, P. (1990). Predicting violence in newly admitted inmates: a lens model analysis of staff decision making. *Criminal Justice and Behavior, 17*, 431-447.
- Cunningham, M. D., i Reidy, T. J. (1999). Don't confuse me with the facts: Common errors in violence risk assessment at capital sentencing. *Criminal Justice and Behavior, 26*, 20-43.
- Cunningham, M. D. i Reidy, T. J. (2002). Violence risk assessment at federal capital sentencing: Individualization, generalization, relevance, and scientific standards. *Criminal Justice and Behavior, 29*, 512-537.
- Cunningham, M. D. i Sorensen, J. R. (2006). Actuarial models for assessing prison violence risk: revisions and extensions of the Risk Assessment Scale for Prison (RASP). *Assessment, 13*, 253-265.

- Cunningham, M. D. i Sorensen, J. R. (2007). Predictive factors for violent misconduct in close custody. *The Prison Journal*, 87, 241-253.
- Cunningham, M. D., Sorensen, J. R. i Reidy, T. J. (2005). An actuarial model for assessment of prison violence risk among maximum security inmates. *Assessment*, 12, 40-49.
- Cunningham, M. D., Sorensen, J. R., Vigen, M. P. i Woods, S. O. (2010). Inmate homicides: killers, victims, motives, and circumstances. *Journal of Criminal Justice*, 38, 348-358.
- Cunningham, M. D., Sorensen, J. R., Vigen, M. P. i Woods, S. O. (2011). Correlates and actuarial models of assaultive prison misconduct among violence-predicted capital offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 38(1), 5-25.
- DeLisi, M. i Munoz, E. (2003). Future dangerousness revisited. *Criminal Justice Policy Review*, 14, 287-305.
- Departament de Justícia de Catalunya (2010). Descriptors estadístics de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació. Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- Departament de Justícia de Catalunya (2012). Descriptors estadístics de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació. Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- Dolan, M. i Doyle, M. (2000). Violence risk prediction. *British Journal of Psychiatry*, 177, 303-311.
- Drury, A. i DeLisi, M. (2010). The past is prologue: prior adjustment to prison and institutional misconduct. *The Prison Journal*, 90, 331-352.

- Edens, J., Buffington-Vollum, J., Keilen, A., Roskamp, P. i Anthony, C. (2005). Predictions of future dangerousness in capital murder trials: Is it time to "disinvent the wheel?" *Law and Human Behavior, 29*, 55-86.
- Edens, J., Poythress, N., Lilienfeld, S. i Patrick, C. (2008). Further evidence of the divergent correlates of the Psychopathic Personality Inventory factors: prediction of institutional misconduct among male prisoners. *Psychological Assessment, 20*, 86-91.
- Flanagan, T. (1980). Time served and institutional misconduct: patterns of involvement in disciplinary infractions among long-term and short-term inmates. *Journal of Criminal Justice, 8*, 357-367.
- Flanagan, T. (1983). Correlates of institutional misconduct among state prisoners: a research note. *Criminology, 21*, 29-39.
- Gendreau, P., Goggin, C. E. i Law, M. A. (1997). Predicting prison misconduct. *Criminal Justice and Behavior, 24*, 414-431.
- Guy, L., Edens, J., Anthony, C. i Douglas, K. (2005). Does Psychopathy predict institutional misconduct among adults?: a meta-analytic investigation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*, 1056-1064
- Harer, M. D. i Langan, N. (2001). Gender differences in predictors of prison violence: assessing the predictive validity of a risk classification system. *Crime & Delinquency, 47*, 513-536.
- Hochstetler, A., DeLisi, M. i Pratt, T. C. (2010). Social support and feelings of hostility among released inmates. *Crime & Delinquency, 56*, 588-607.
- Irwin, J. K. i Cressey, D. R. (1962). Thieves, convicts, and the inmate culture. *Social Problems, 10*, 142-155.

- Jiang, S. i Fisher-Giorlando, M. (2002). Inmate misconduct: a test of the deprivation, importation, and situational models. *The Prison Journal*, 82, 335-358.
- Kuanliang, A., Sorensen, J. R. i Cunningham, M. D. (2008). Juvenile inmates in an adult prison system: rates of disciplinary misconduct and violence. *Criminal Justice and Behavior*, 35, 1186.
- McDermott, B. E., Edens, J. F., Quanbeck, C. D., Busse, D. i Scott, C. L. (2008). Examining the role of static and dynamic risk factors in the prediction of inpatient violence: variable- and person-focused analyses. *Law and Human Behavior*, 32, 325-338.
- McNiel, D. E., Gregory, A. L., Lam, J. N., Binder, R. L. i Sullivan, G. R. (2003). Utility of decision support tools for assessing acute risk of violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 945-953.
- Monahan, J. (1981). *Predicting violent behavior: An assessment of clinical techniques*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Morris, R. G., Longmire, D. R., Buffington-Vollum, J. i Vollum, S. (2010). Institutional misconduct and differential parole eligibility among capital inmates. *Criminal Justice and Behavior*, 37, 417.
- Mossman, D. (1994). Assessing predictions of violence: being accurate about accuracy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 783-792.
- Perez Fernández, E. i Redondo Illescas, S. (1991). Efectos psicológicos de la estancia en prisión. *Papeles del Psicólogo*, 48, 1.
- Singh, J. P., Grann, M. i Fazel, S. (2011). A comparative study of violence risk assessment tools: A systematic review and metaregression analysis of 68 studies involving 25,980 participants. *Clinical Psychology Review*, 31(3), 499-513.

- Sjöstedt, G. i Grann, M. (2002). Risk assessment: What is being Predicted by Actuarial Prediction Instruments? *International Journal of Forensic Mental Health*, 1(2), 179-183.
- Sorensen, J. R. i Cunningham, M. D. (2007). Operationalizing risk: The influence of measurement choice on the prevalence and correlates of prison violence among incarcerated murderers. *Journal of Criminal Justice*, 35, 546-555.
- Sorensen, J. R. i Cunningham, M. D. (2010a). Conviction offense and prison violence: a comparative study of murderers and others offenders. *Crime & Delinquency*, 56(1), 103-125.
- Sorensen, J. R. i Cunningham, M. D. (2010b). Conviction offense and prison violence: a comparative study of murderers and others offenders. *Crime & Delinquency*, 56, 103-125.
- Sorensen, J. R. i Pilgrim, R. L. (2000). An actuarial risk assessment of violence posed by capital murder defendants. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 90, 1251-1270.
- Steiner, B. (2009). Assessing static and dynamic influences on inmate violence levels. *Crime & Delinquency*, 55, 134-161.
- Swets, J. A., Dawes, R. M. i Monahan, J. (2000). Psychological science can improve diagnostic decisions. *Psychological Science in the Public Interest*, 1(1), 1-26.
- Sykes, G. M. (1958). *The society of captives: A study of a maximum security prison*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Toch, H. i Kupers, T. (2007). Violence in prisons, revisited. *Journal of Offender Rehabilitation*, 45(3/4), 1-28.

